

Förhistoriska boplats- lämningar vid Ärja

L2022:1938, L2022:1939, L2024:509, L2024:511

Biholm 3:3 & Stora Sundby 4:3

Åker socken

Strängnäs kommun

Södermanlands län

Södermanland

Rasmus Ohlsson

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

---

*Översiktskarta över Sverige med
Södermanlands län markerat i rött.*

© 2024 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2024:10
Lst dnr 431-4533-2022

Författare	Rasmus Ohlsson
Kvalitetsgranskning	Annica Ramström
Grafisk form	Sabina Larsson
Omslagsfoto	Schaktning inom Område 1. Foto från nordväst.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2024:10

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 2

Förhistoriska boplatsslämningar vid Ärja

L2022:1938, L2022:1939, L2024:509, L2024:511

Biholm 3:3 & Stora Sundby 4:3

Åker socken

Strängnäs kommun

Södermanlands län

Södermanland

Rasmus Ohlsson

Lst dnr 431-4533-2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	5
Inledning	7
Bakgrund och kulturmiljö	7
Undersökningsområdena	13
Syfte och målgrupper	13
Metod och genomförande	14
Analyser	14
Resultat	15
Område 1	15
Område 2	21
Tolkning	25
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	27
Referenser	28
Bilagor	30
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	30
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell</i>	31

Figur 1. Karta över området runt Åkers styckebruk med utredningsområdet markerat med svart cirkel. Skala 1:250 000.

SAMMANFATTNING

Under hösten 2023 utförde Arkeologgruppen en arkeologisk utredning i form av utredningsgrävning inom fastigheterna Biholm 3:3 och Stora Sundby 4:3 i Strängnäs kommun, Södermanlands län. Utredningsområdet var uppdelat i två områden: Område 1 i norr och Område 2 i söder. I Område 1 påträffades en kokgrop som registrerades som fornlämning, boplatzlämning övrigt L2024:509 i Kulturmiljöregistret (nedan benämnt som KMR) och fyra härdar som registrerades som fornlämning, boplatksområde L2024:511. Utöver dessa lämningar beskrevs två röjningsrösen (L2022:1938) samt ett område med röjningsrösen och kilad sten (L2022:1939), varav ett röjningsröse undersöktes. Rösena hade modern karaktär och tolkades härröra från historisk eller modern tid, varav de inom L2022:1939 kan ha uppkommit i samband med uppförandet av kraftledningsstolparna.

Område 2 hade under arkeologisk utredning etapp 1 tolkats som ett möjligt boplatzläge. Vid föreliggande utredningsgrävning påträffades ingenting av arkeologiskt intresse inom Område 2.

Tabell 1. Sammanfattande tabell över lämningarna inom utredningsområdet och deras antikvariska status.

Lämningsnummer	Lämningstyp	Antikvarisk status	Kommentar
L2022:1938	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	Ett röse undersökt, ej fornlämning
L2022:1939	Område med röjningsrösen och kilad sten	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej undersökt. Stora stenar, troligen flyttade med maskin
L2024:509	Boplatzlämning, övrigt	Fornlämning	Kokgrop, ej undersökt
L2024:511	Boplatksområde	Fornlämning	4 härdar, ej undersökta

Figur 2. Karta över landskapet runt om undersökningsområdet, som är markerat med svart cirkel. Skala 1:50 000.

INLEDNING

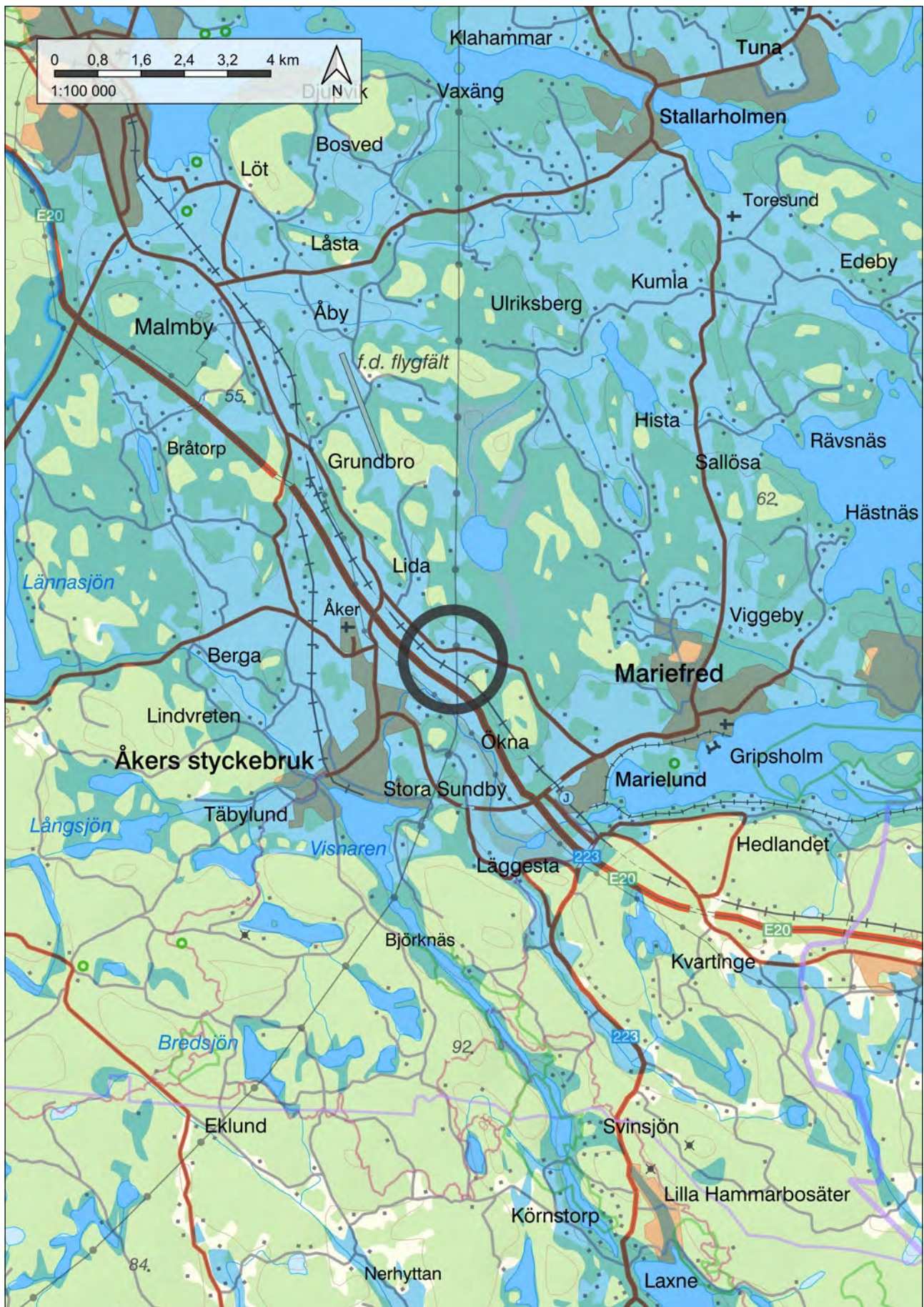
Under hösten 2023 utförde Arkeologgruppen en arkeologisk utredning etapp 2 i samband med att Svenska kraftnät avsåg att utöka transformatorstationen CT30 Åker och byta ut ett antal kraftledningsstolpar. Utredningsgrävningen föregicks av en frivillig arkeologisk utredning (Hovanta & Groop 2022), vilken bedömdes av Länsstyrelsen att vara av tillräckligt god kvalitet för att utgöra underlag för en arkeologisk utredning etapp 2. Föreliggande utredning omfattade två områden om cirka 4 600 respektive 18 000 kvadratmeter inom fastigheterna Biholm 3:3 och Stora Sundby 4:3 i Strängnäs kommun, Södermanlands län. Inom det norra utredningsområdet (område 1) ligger ett område med röjningsrösen och kilad sten, L2022:1939 och ytterligare två röjningsrösen, L2022:1938. Det södra utredningsområdet (område 2) utgör ett boplatsläge som innan utredningsgrävningen tolkades vara lämpligt för boplatst från yngre järnålder och tidig medeltid. Vid utredningen påträffades boplatstlämningar i det norra området som registrerades som fornlämning, boplatstområde L2024:511 respektive boplatstlämning övrigt L2024:509 i KMR.

Beslutande i ärendet var Länsstyrelsen i Södermanlands län och Svenska kraftnät bar kostnadsansvaret.

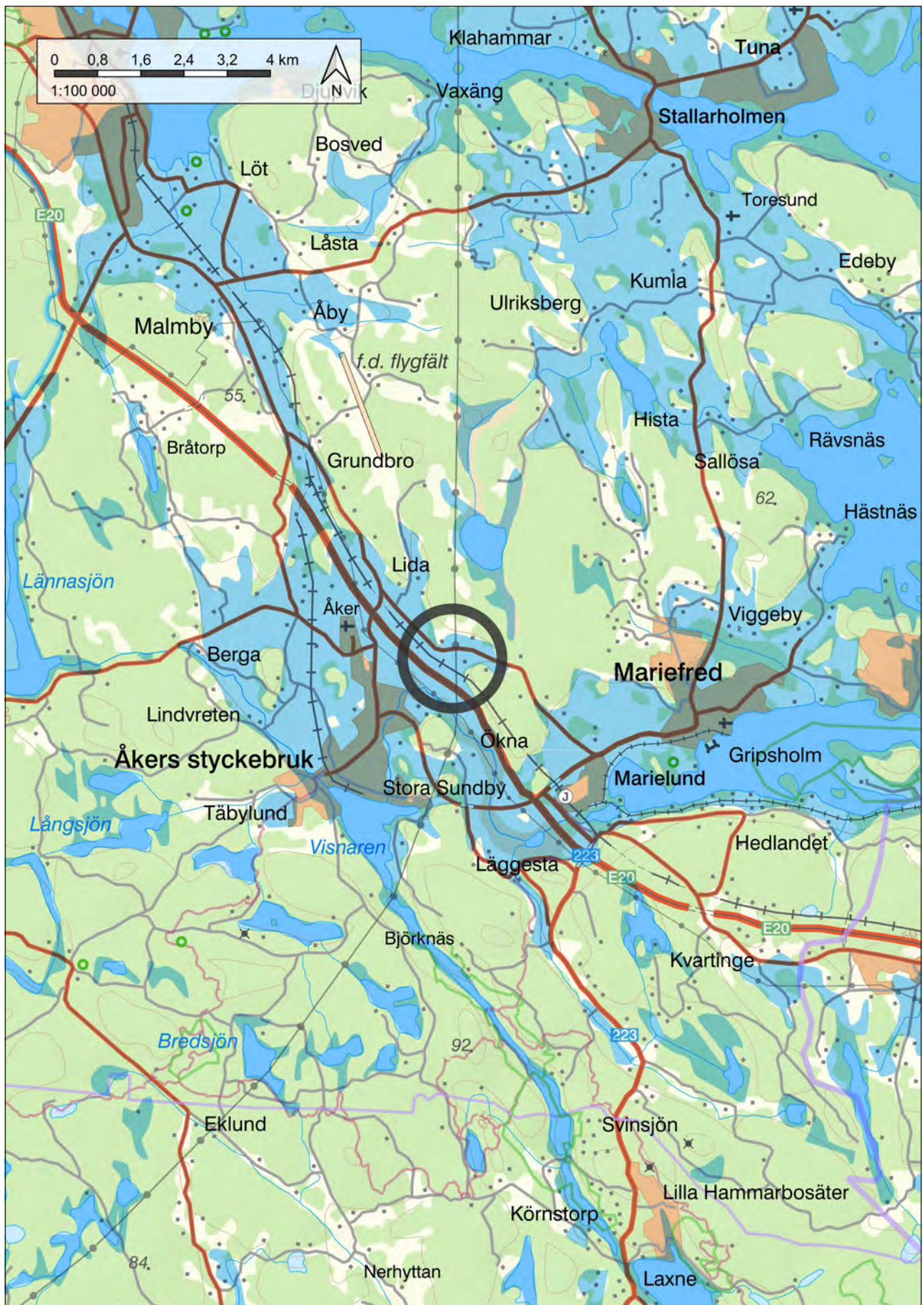
BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

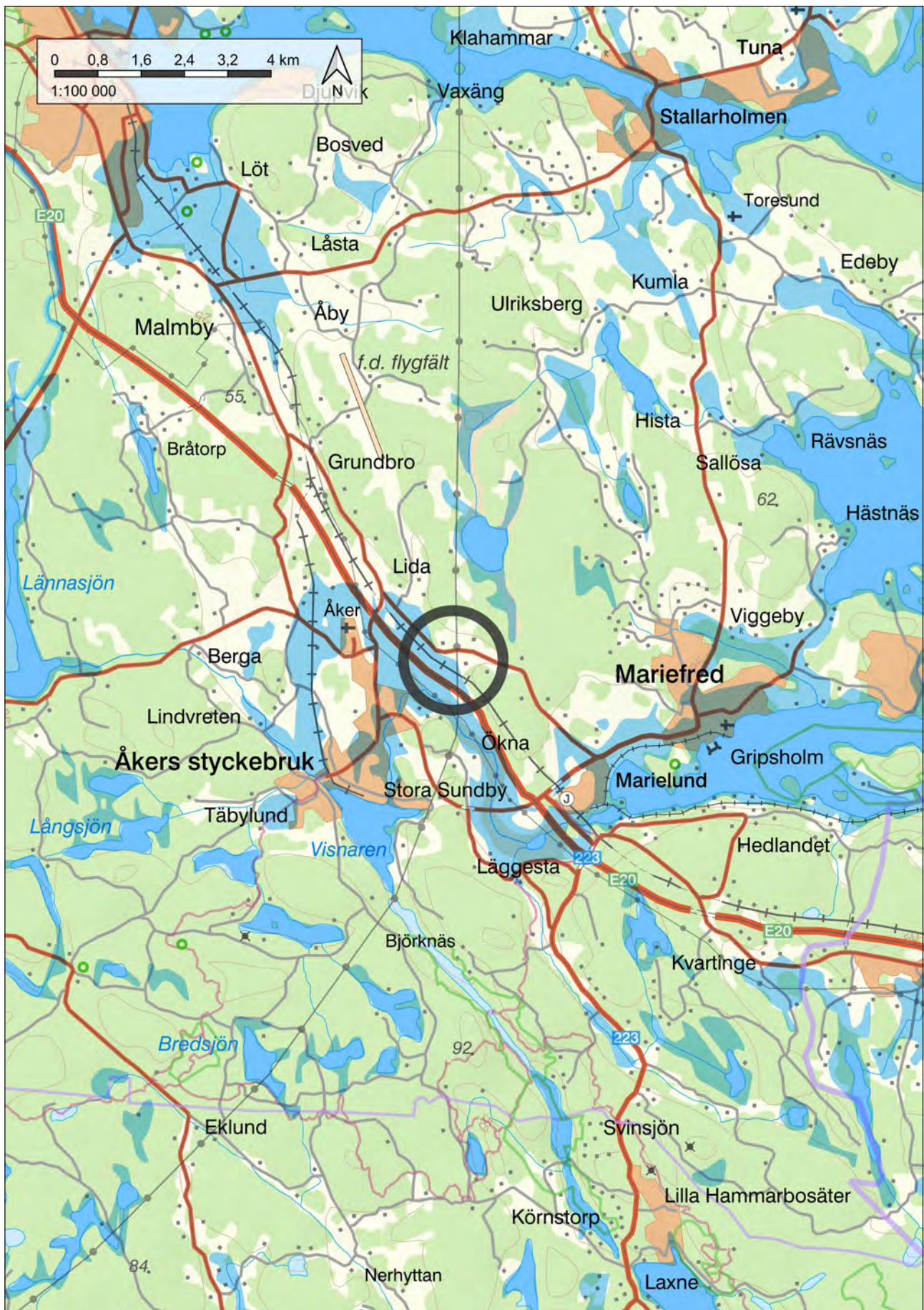
Utredningsområdet ligger i ett sprickdalslandskap, i vad som idag är åkermark omgivet av skogbevuxna höjder. Under början av neolitikum låg stora delar av landskapet under vatten. Området runt Mariefred och Åkers styckebruk bestod av små öar och fastlandet låg söder om Åkers styckebruk. Vid början av bronsåldern hade vattennivån sjunkit till den nivå att de högre liggande delarna av område 1 (där boplatstlämningarna påträffades) låg strax över vattenlinjen (SGU). Området ligger vid en plats där farleden från Trosatrakten mötte Mälaren och en plats där de som reste vattenvägen mellan Mälaren och Östersjön passerade. En av bronsålderns viktigaste farleder passerade söder om Åkers styckebruk och de första mer permanenta bosättningarna i området etablerades vid Skämby, Spånga och Ökna i Åker (Beckman-Thoor 2018). Aktiviteter från bronsåldern kan spåras väster om utredningsområdet, runt om Åkers styckebruk, där flertalet skålgropar har påträffats. Ensamliggande rösen förekommer även på högt liggande platser, exponerade mot dalgångar som förläggat under vatten (exempelvis L1983:2458). Ytterligare förhistoriska aktiviteter kan spåras i gravfälten (exempelvis L1983:3272 och L1983:9526) och de ensamliggande gravar som förekommer rikligt på de skogbevuxna höjderna i landskapet (KMR).

Figur 3. Strandlinjen för 6000 år sedan vid området för den arkeologiska utredningen. Utredningsområdet markerat med svart cirkel. Skala 1:100 000 (efter Sveriges geologiska undersökningar, SGU).

Figur 4. Strandlinjen för 4000 år sedan vid området för den arkeologiska utredningen. Utredningsområdet markerat med svart cirkel. Skala 1:100 000 (efter SGU).

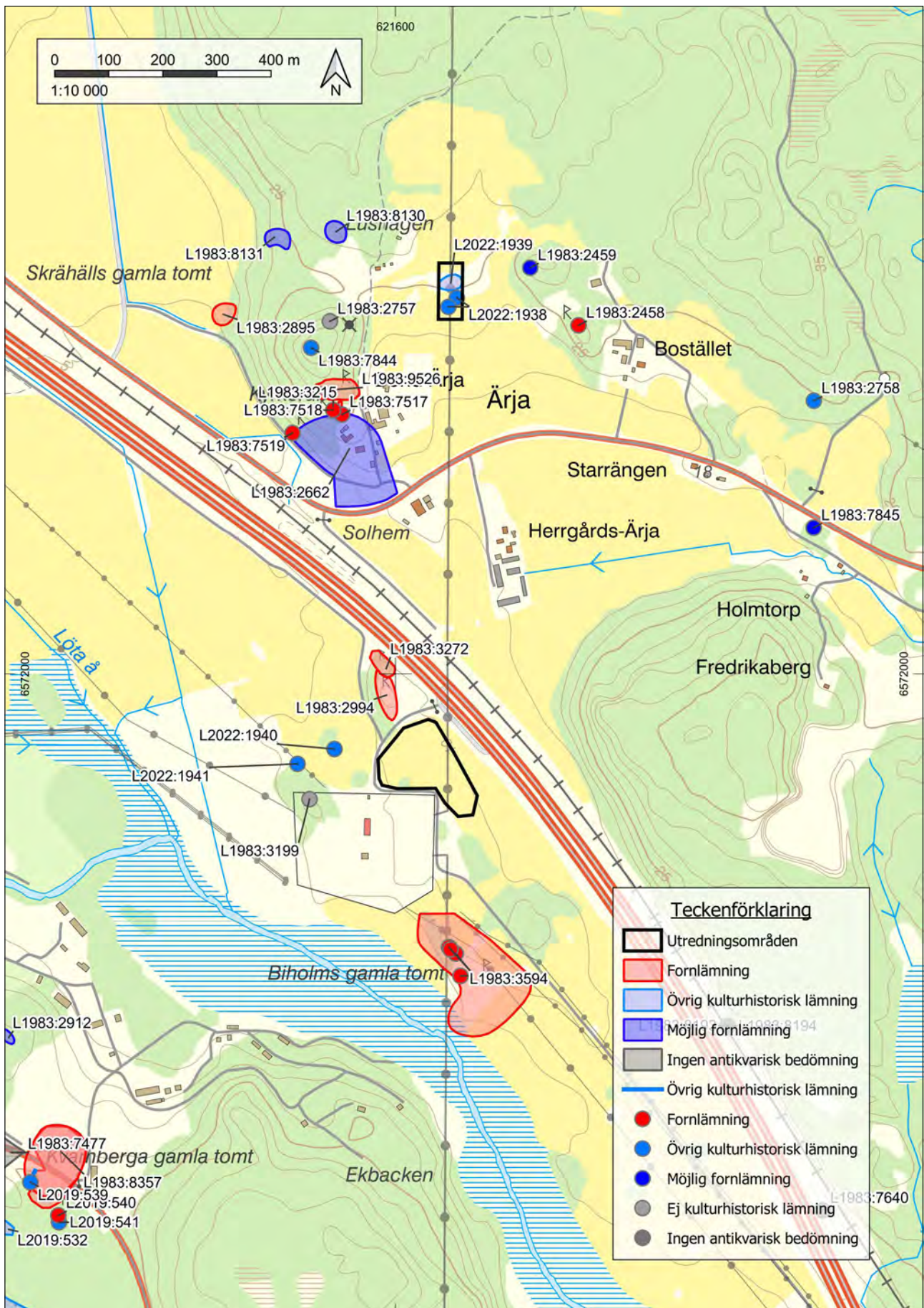

Figur 5. Strandlinjen för 2000 år sedan vid området för den arkeologiska utredningen. Utredningsområdet markerat med svart cirkel. Skala 1:100 000 (efter SGU).

Flera av gravfälten i landskapet härrör troligen från järnåldern. Under järnåldern hade landhöjningen gått så långt att flertalet av dagens byar och gårdar kunde etableras. Dessa områden har bebotts mer eller mindre kontinuerligt från järnåldern till idag. Under den yngre järnåldern låg Ärja (vid vilket det norra utredningsområdet låg) fortfarande vid en vik av Mälaren, där den mötte farleden från Östersjön. Att området var av vikt under järnåldern kan antas av den förhållandevis stora mängden gravfält, att flera fornborgar byggdes för att överblicka farleden och av ett antal runstenar har påträffats som kan knytas till vikingatida stormannasläkter (Beckman-Thoor 2018).

Under tidig medeltid, troligen under 1100-talets första hälft, byggdes Ärja kyrka direkt sydväst om det norra utredningsområdet. Den byggdes som en gårdskyrka eller kapell direkt söder om gravfältet L1983:9526. Vid en arkeologisk undersökning av kyrkan tolkades bytomten vara relaterad till såväl det gravfältet som det yngre järnåldersgravfältet L1983:3272 som ligger söder om Ärja. Kyrkan byggdes senare ut i samband med att Ärja bildar egen kyrkosocken under 1300-talet (Ljung 2006). Under den tidiga medeltiden byggdes flertalet andra kyrkor i närområdet, bland annat Åker, Kärnbo, på Fogdön och på Selaön. Under 1200-talet byggdes domkyrkan och Dominikanerbrödernas klosterkyrka i Strängnäs, nordväst om utredningsområdet. Under det århundradet får även Strängnäs sina stadsrättigheter. Staden är en av Sveriges äldsta städer och var av stor vikt under medeltiden (Strängnäs kommun 2019).

Öster om utredningsområdet byggdes den första borgen – som utgör del av det senare blev dagens Gripsholms slott – under slutet av 1300-talet. Senare lät Gustav Vasa bygga om borgen till en för tiden modern så kallad Vasaborg (*De kungliga slotten*). Under 1500- och 1600-talet grundades Åkers Styckebruk och Åkers Krutbruk, vilka fick stor betydelse för de närliggande orternas framtid. De närliggande byarna och gårdarna blev underlydande under bruken och under stormaktstiden blev styckebruket ett av Sveriges tre mest betydelsefulla bruk för tillverkning av kanoner. Under 1600-talet slogs marker samman för att bilda säterier. Detta var fallet med exempelvis Berga (väster om utredningsområdet), Lida (nordväst om utredningsområdet) och Stora Sundby (söder om utredningsområdet) (Strängnäs kommun 2015). Från historisk tid finns lämningar efter vissa bytomter kvar. Nära utredningsområdet ligger exempelvis Skrähalls gamla tomt (L1983:2895), Biholms gamla tomt (L1983:3594) och Kvarnberga gamla tomt (L1983:8357). De senare två omnämns i skriftligt material från 1500-talet och de kan återfinnas på kartor från 1600- och 1700-talet (KMR).

Figur 6. Fornlämningssmiljön runt utredningsområdena med utdrag från KMR. Skala 1:10 000.

Undersökningsområdena

Område 1 ligger i en sluttning som bildar en holme i åkerlandskapet med en höjd i norr. Den norra höjden utgör en plåtå i landskapet som är tydligt avskild av den branta sluttningen, i vilken området med röjningsröse och kilad sten, L2022:1939, ligger. Området innehåller både natursten med storlek på upp till 1,2 meter och rundkilade stenar med storlek på upp till 1,8 meter. Området utgör ett möjligt stenbrott och innehåller såväl sten från åkern som sten som troligen har bearbetats på platsen för att användas som byggnadsmaterial (KMR). Söder om sluttningen och L2022:1939 ligger de två röjningsrösen L2022:1938. Det sydvästra av dem består av natursten, är elva meter i diameter och är 0,3–0,5 meter högt. Det nordöstra röjningsröset består av natursten samt sprängsten, är långsmalt, 11×5 meter stort och 0,5 meter högt. De båda lämningarna identifierades vid den arkeologiska utredningen etapp 1. De tolkades sannolikt vara knutna till uppodlingen av tidigare ängsmarker under 1800-talet som utökats succesivt och brukas fram till nutid (Hovanta & Groop 2022).

Område 2 ligger ungefär 5–10 meter över havet och i åkermark. Direkt nordväst om området ligger boplatslämningen L1983:2994 som består av förhistoriska kulturlager påträffade under en husgrund från 1700-talet, och gravfältet L1983:3272 som består av en hög och tolv stensättningar (KMR). Områdets höjdläge samt dess närhet till boplatsten och gravfältet ledde till att det identifierades som en trolig plats för boplatsspår från järnåldern vid utredningen etapp 1 (Hovanta & Groop 2022).

SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Syftet med den arkeologiska utredningen är att ta reda på om fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget. Den arkeologiska utredningen ska klargöra fornlämningsbilden inom de två utredningsområdena. Objektens status som fornlämning eller inte fornlämning/övrig kulturhistorisk lämning ska fastställas och lämningarna ska så långt möjligt beskrivas. Utredningen ska preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet.

Resultaten från utredningen ska kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten ska också kunna användas som underlag i företagarens planering. Utredningens målgrupper är främst Länsstyrelsen, Tyréns och Svenska Kraftnät. Resultaten kan även komma att användas av undersökare när en undersökningsplan för en arkeologisk förundersökning eller undersökning ska upprättas.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Utredningen skedde genom sökschaktning i de två områdena. Schaktningen gjordes skiktvis ned till steril nivå. Arkeologiska lämningar som påträffades vid schaktningen dokumenterades, fotograferades och mättes in med RTK-GPS men undersöktes inte närmare. Metalldetektering skulle utföras inom båda områdena inom ytorna för de upptagna schakten i samband med avtorvning och vid schaktning. Inom Område 2 fungerade detta som planerat, men inom Område 1 stördes metalldetektorn av de överhängande kraftledningarna och metalldetektering var inte möjligt.

I Område 1 grävdes fem 13–25 meter långa och 1,3–4,5 meter breda schakt (S100, S120, S147, S157 och S161) till ett djup på 0,25–0,5 meter runtom röjningsrösen L2022:1938. Ett av schakten (S147) grävdes igenom det ena röjningsröset (inmätt som A134) för att säkerställa att rösen inte utgör gravar, undersöka deras karaktär och ge underlag för datering. Då röjningsrösen skyddas av biotopskydd beslutades att det endast var nödvändigt att gräva ett schakt i rösen för att inte orsaka en onödig mängd skada. Inför den arkeologiska utredningen medgav Länsstyrelsen dispens från skyddet (ärendebeteckning 521-9005-2022). Då den norra delen av Område 1 utgör ett möjligt boplatsläge, på en högre platå i söderläge, grävdes tre schakt (S215, S229 och S253) strax norr om området med röjningsröse och kilad sten L2022:1939. Schakten var 11 meter långa, 1,3–2,6 meter breda och grävdes till ett djup på 0,25–0,45 meter.

I Område 2 grävdes sju schakt (S268, S276, S280, S293, S301, S321 och S329) på de högre liggande delarna av området direkt söder om boplatsten L1983:2994 och gravfältet L1983:3272, alltså på de platser som tolkades vara mest troliga för boplatsslämningar. Schakten var 17–22 meter långa, 1,3 meter breda och grävdes till ett djup på 0,2–0,4 meter. Då ett säkerhetsavstånd skulle hållas till kraftledningarna grävdes inga schakt i den sydöstra delen av område 2.

Efter avslutat arbete lades schakten igen. Anläggningar och schakt dokumenterades samt fotograferades i applikationen Arkeo. Inmätningarna gjordes med RTK-GPS och bearbetades i programmet QGIS 3.30.1.

Analys

Två kolprover togs för vedartsanalys och ¹⁴C-datering från härden A192 respektive kokgropan A104. Proverna skickades med post för att analyseras men försvann någonstans mellan att avsändaren skickade dem och att mottagaren skulle ha fått dem. Proverna anmäldes försvunna men kunde inte återfinnas.

RESULTAT

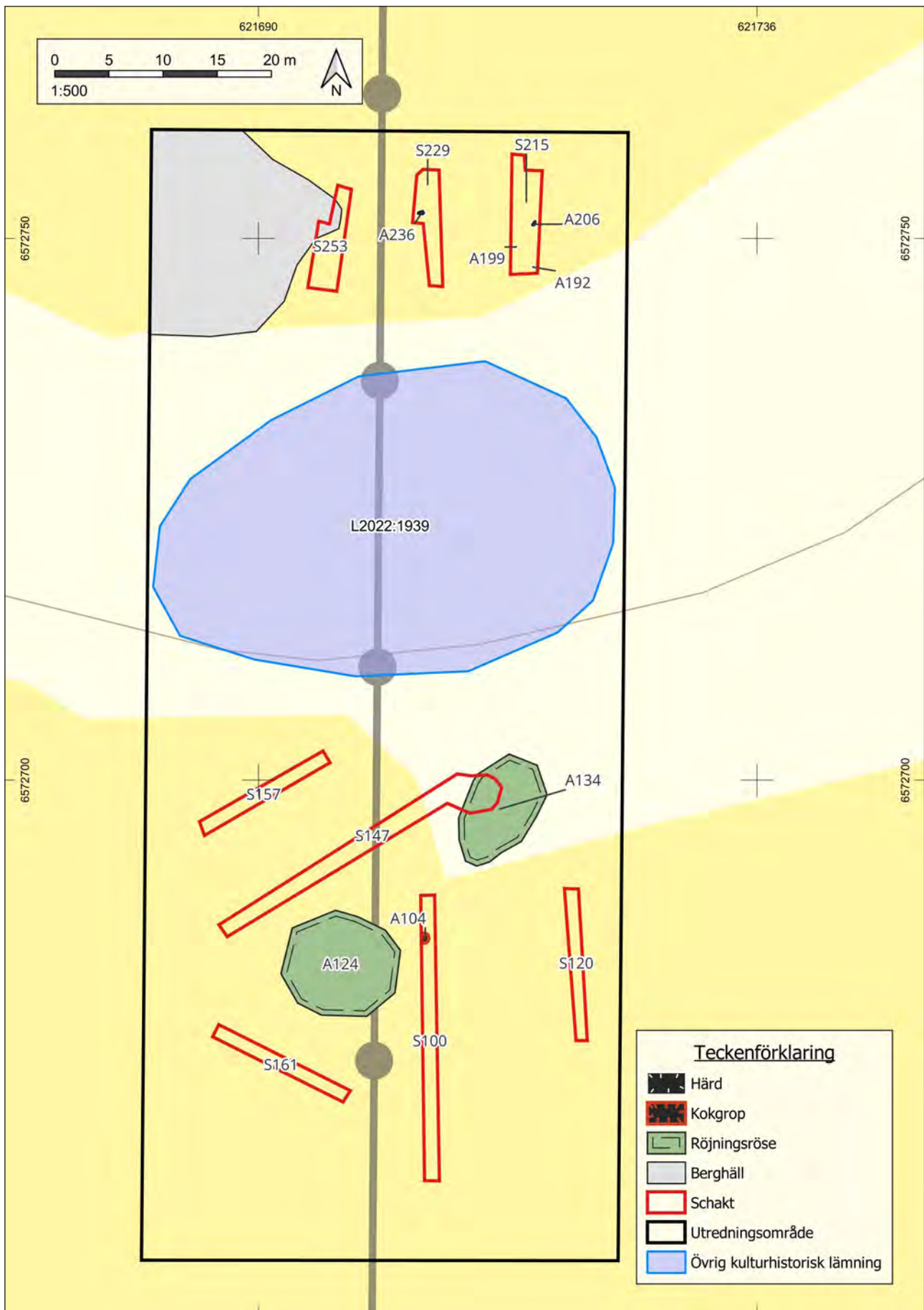
Figur 7. Röjningsröse inom området L2022:1939. Foto från söder.

Område 1

Område 1, som utgjorde det norra utredningsområdet, bestod till av en åkerholme och en brant sluttning som innehöll området med röjningsrösen och kilad sten L2022:1939. Rösena inom området L2022:1939 bestod till stor del av större stenar och block, varav vissa var så stora att de troligen har flyttats med maskin. Området söder om L2022:1939 bestod av en lägre liggande åkeryta med de två röjningsrösen L2022:1938. Det ena röset låg inom samma åkerholme som L2022:1939 och det andra låg strax sydväst om det första på en egen åkerholme. Norr om området med röjningsrösen och kilad sten L2022:1939 fanns en åkermark på en plåtå i söderläge som i väster endast bestod av ett tunt jordlager på berghäll.

Det sydvästra av de två rösena som utgör lämningen L2022:1938, A124, är runt till formen, med en diameter på cirka 11 meter och höjd på 0,5 meter. Det bestod av röjningssten om 0,2–0,7 meter, uppkastad på en berghäll. Det var tydligt att det utgjorde ett odlingsröse. Röset undersöktes inte.

Röse A134 var ovalt till oregelbundet i formen, 11×5 meter stort och 0,5 meter högt. Ett schakt grävdes i röset där det såg ut att finnas antydning till en kantkedja runt ett större block. Blocket låg i den västra delen av röset och var cirka 1×1 meter stort samt troligen markfast. Runt blocket låg flertalet mindre stenar

Figur 8. Schaktplan över Område 1 med anläggningar markerade. Skala 1:500.

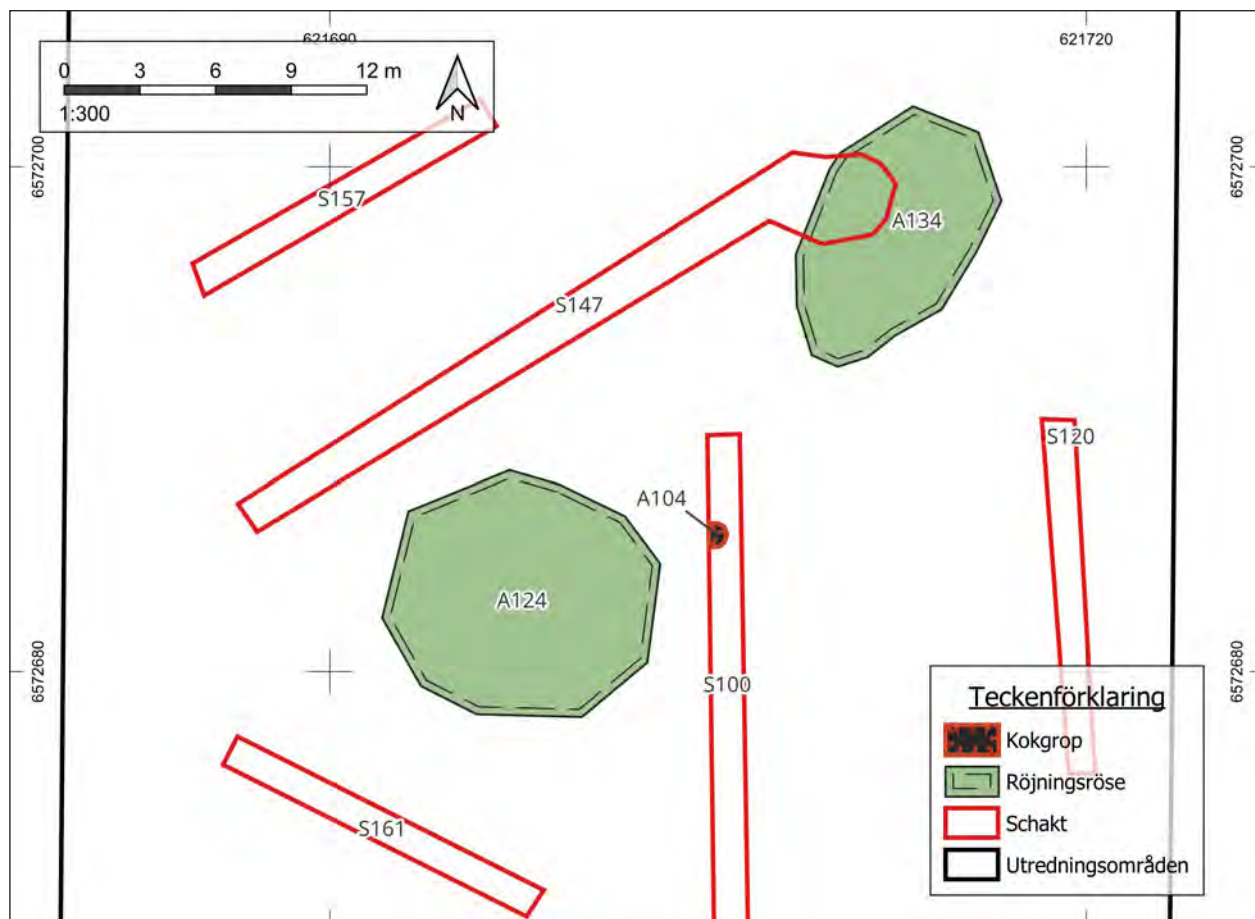
Figur 9. Schaktning i röjningsröset A134. Foto från nordväst.

om 0,5–0,7 meter, vilka låg glänsare i nordöst. Mellan och under stenarna framkom matjord. Det centrala blocket var smuligt och tillmakat i botten. Flera stenar i utkanten av röset var spräckta. Inga föremål eller kol hittades.

Av schakten som grävdes runtom rösen påträffades en lämning i ett av dem, S100. Intill den västra schaktkanten i den norra delen av schaktet framkom en kokgrop (A104). Den var rund till oval i form, 0,7×0,6 meter stor och fortsatte in i den västra schaktväggen. I ytan av kokgropen låg flertalet skärviga stenar om 0,05–0,1 meter.

Figur 10. Kokgropen A104. Foto från norr.

Figur 11. Plan över den södra delen av Område 1. Skala 1:300.

Norr om området med röjningsrösen och kilad sten L2022:1939 i Område 1 grävdes tre cirka 11 meter långa schakt upp på höjden. I det östra av schakten (S215) påträffades tre härdar (A192, A199, A206). De var runda till ovala i form och med storlek på 0,35×0,33–0,8×0,55 meter. De två mindre härdarna, A192 och A199, hade fyllning av sotig, grusig lera och innehöll eldpåverkade stenar i ytan. Den tredje härden, A206, skilde sig från de andra. Den var större, hade en tydlig kant, var kraftigt sotig och innehöll inga stenar i ytan.

I det mellersta av de tre schakten (S229) påträffades ytterligare en härd (A236). Schaktet breddades så att hela anläggningen blev synlig. Den hade oregelbunden form och var ungefär 0,6×0,5 meter stor. Den hade sotig, svart fyllning och innehöll skörbrända stenar. Då marken var väldigt blöt och lerig fattades beslutet att inte rensa fram anläggningen ordentligt, då detta hade riskerat att förstöra härden.

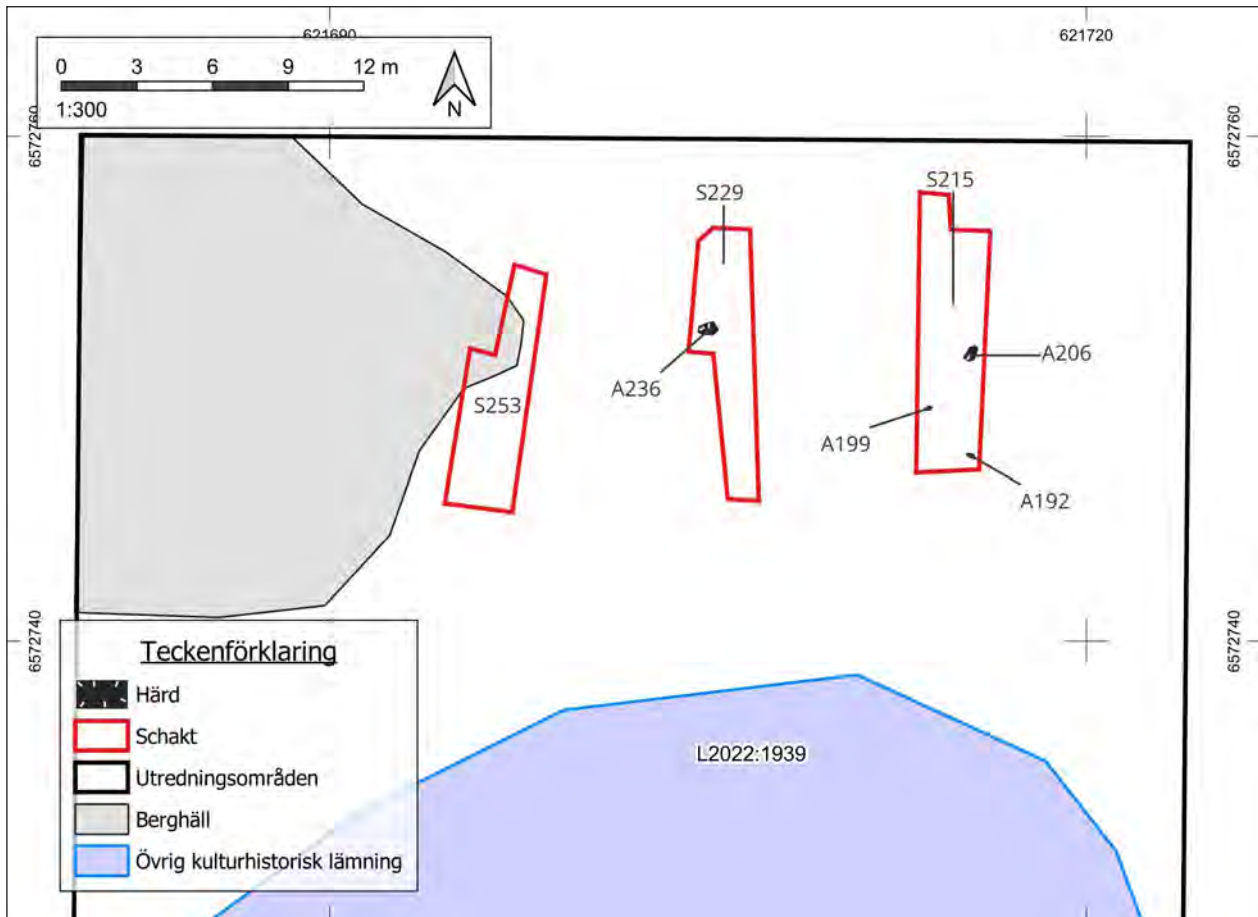
Boplatslämningarna avgränsades inom utredningsområdet av branten innehållandes området med röjningsrösen och kilad sten L2022:1939 i söder. I väster avgränsades det av berghällen som framkom under ett tunt lager jord. Lämningarna fortsätter dock troligen på höjden utanför utredningsområdet i norr och öst.

Figur 12. Härden A199 med eldpåverkade stenar synliga i ytan.

Figur 13. Härden A206, vilken delvis skilde sig i utseende från de andra härdarna och inte innehöll några eldpåverkade stenar i ytan.

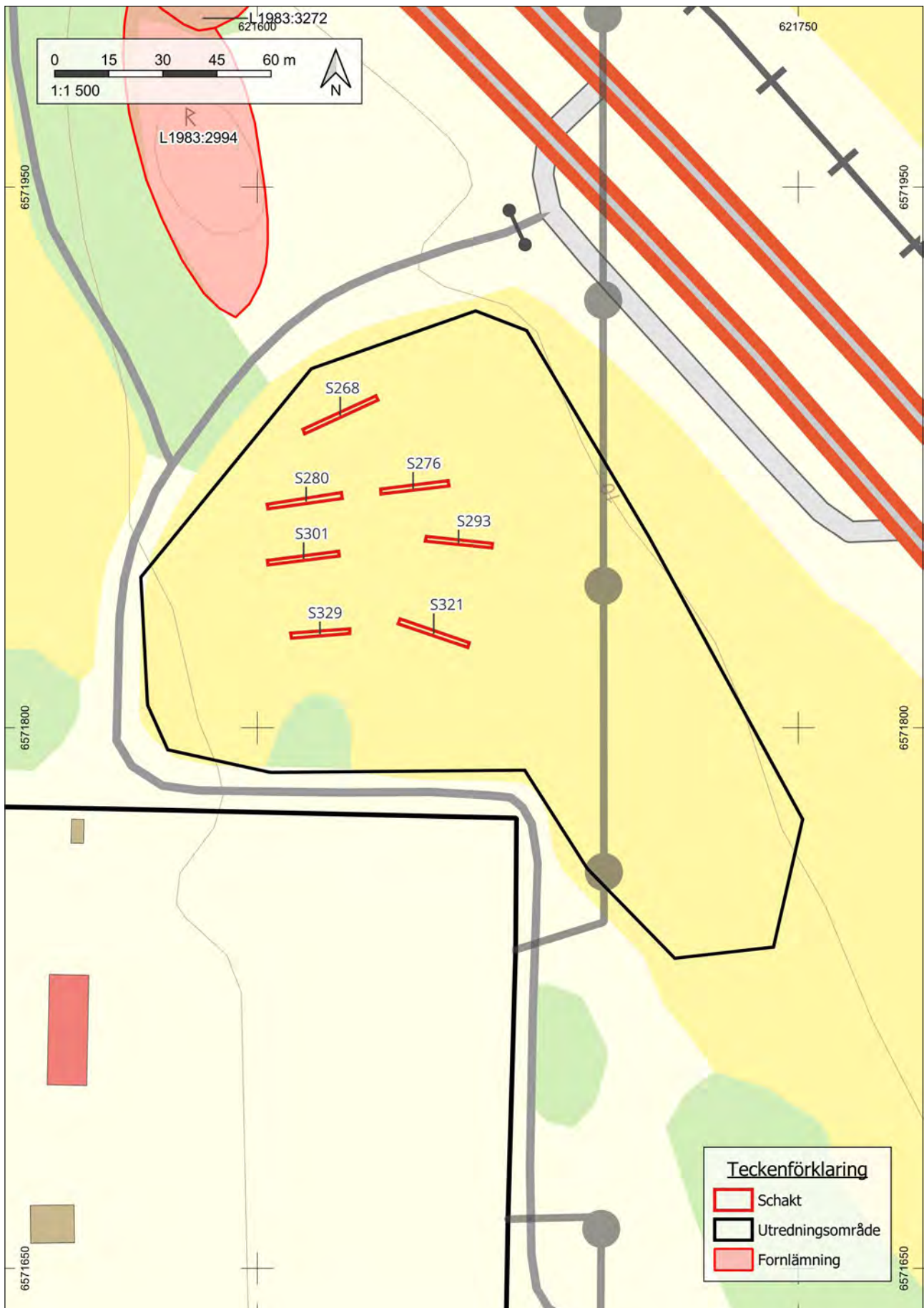
Figur 14. Plan över den norra delen av Område 1. Skala 1:300.

Figur 15. Översikt över Område 2 som vid den tidigare gjorda, frivilliga utredningen tolkades som ett boplatssläge. Foto från norr.

Område 2

I område 2 grävdes sju schakt på 17–22 meter till ett djup på 0,2–0,4 meter. Schakten koncentrerades till den högst liggande ytan inom utredningsområdet, i höjd med och strax söder om den närliggande boplatsen L1983:2994. Placeringen av schakten begränsades av säkerhetsavståndet som behövde hållas till kraftledningarna som gick i nord-sydlig riktning genom den östra delen av Område 2. Området ligger i åkermark och hade vid utredningen etapp 1 tolkats som ett möjligt boplatssläge (Hovanta & Groop 2022). I samtliga av schakten framkom ett cirka 0,2 meter tjockt lager av matjord följt av undergrund av brun lera eller siltig lera. Inga lämningar framkom inom Område 2.

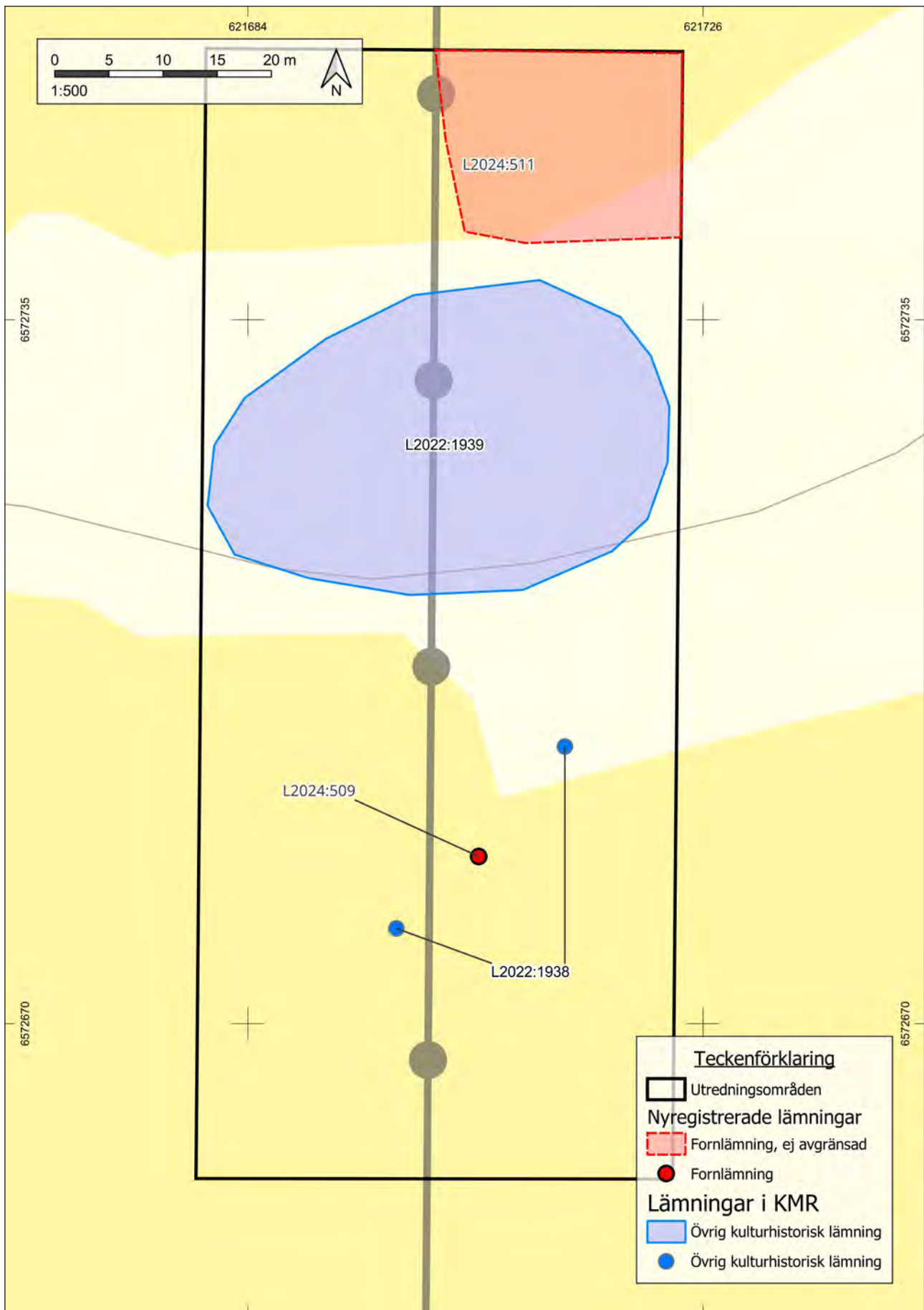

Figur 16. Schaktplan över Område 2. Skala 1:1 500.

Figur 17. Schakt S329 som grävdes i Område 2. Samtliga schakt i området var av liknande karaktär. Foto från öster.

Figur 18. Lämningar i KMR efter nyregistrering av de lämningar som påträffades vid utredningen av Område 1. Skala 1:500.

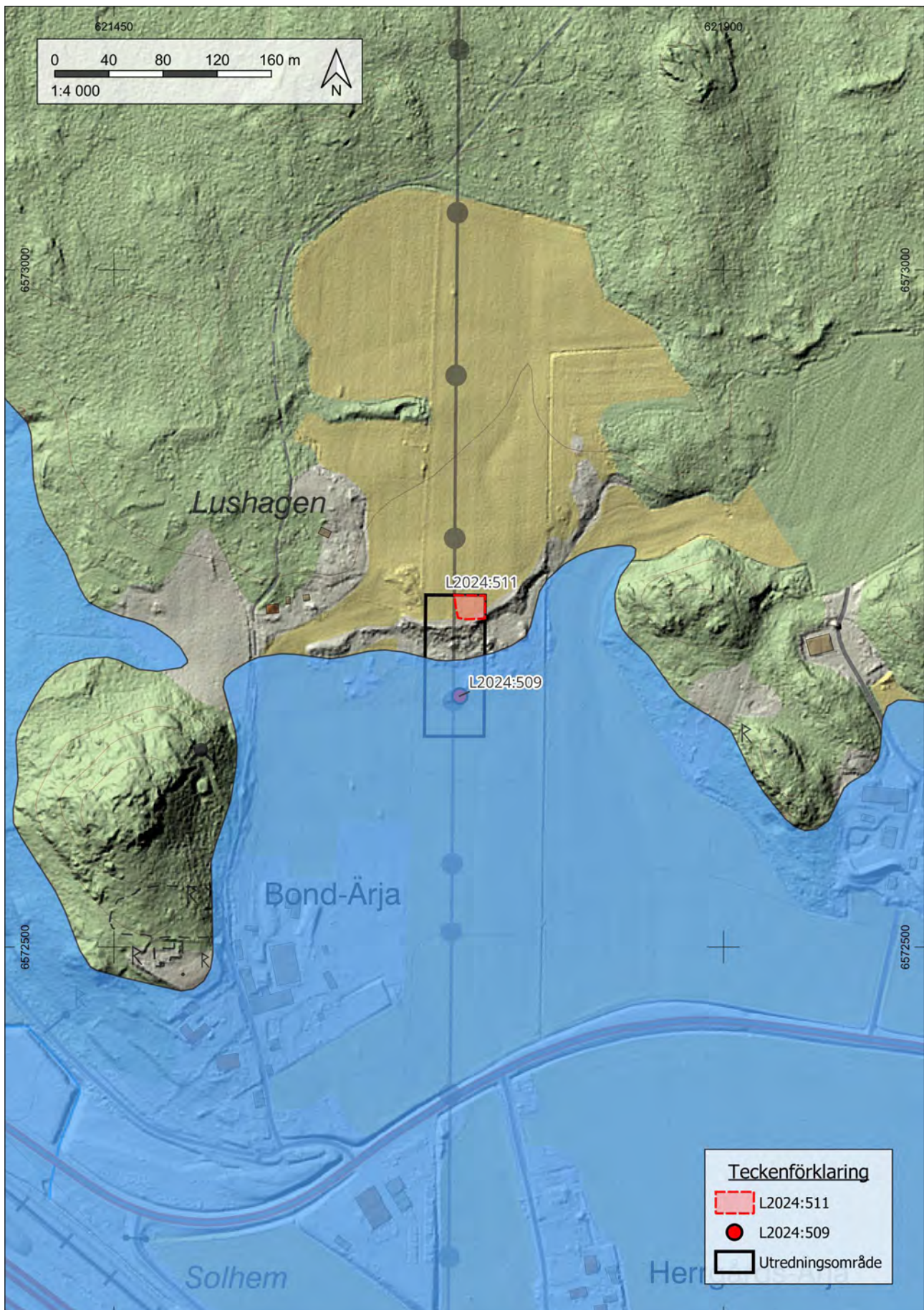
TOLKNING

Kokgropen som påträffades i den södra, lägre liggande, delen av Område 1 registrerades som fornlämning L2024:509, boplatzlämning övrig i KMR. Härdarna på höjden i den norra delen av Område 1 registrerades tillsammans som fornlämning L2024:511, boplatssområde i KMR. Då kolproverna ej kunde analyseras har lämningarna inte heller kunnat dateras. En skillnad i datering mellan de två nyregistrerade lämningarna kan möjligen antydvas av skillnaden i höjd de ligger på. Härdarna, som ligger högre, ligger över 25-meters höjdkurvan. Strandlinjen runt år 2 000 f.Kr. tycks följa den höjdkurvan i SGU:s strandlinjemodell. Då strandlinjemodellen inte är anpassad för småskaliga undersökningar av denna typ är det viktigt att se strandlinjens placering som ungefärlig. Den tydliga skillnaden i höjd över respektive under den branta höjden mitt i Område 1 gör att uppgiften här tolkas vara relevant, trots att den är ungefärlig. Om boplatzen L2024:511 antas ha anlagts i anslutning till vattnet, är den äldre än den lägre liggande kokgropen L2024:509. Boplatzlämningarna i den norra delen av Område 1 har inte kunnat avgränsas då de tolkades fortsätta utanför undersökningsområdet. Platån de ligger på utgör ett typiskt boplatsläge och fler lämningar lär finnas på platsen.

Vissa eller flera av röjningsrösen inom området med kilad sten i den branta backen – L2022:1939 – kan ha uppkommit i samband med uppförandet av kraftledningsstolparna. Röse A134 (som tillhör lämningen L2022:1938) som undersöktes innehöll mestadels stenar med storleken 0,5–0,7 meter. Stenstorleken i röjningsrösen beror delvis på den naturliga sammansättningen av stenar i området men kan också antyda jordbruksmetod. Förekomsten av mestadels större stenar antyder användning av större och ”modernare” jordbruksredskap som plog, medan förekomsten av framför allt mindre stenar antyder jordbruk med årder eller hackor (Ekman et.al. 2021). I rösets sektion kunde inga äldre faser eller skiftningar identifieras. Att det mellan och runtom stenarna påträffades matjord kan antyda att de flyttats med maskin som medfört matjorden tillsammans med stenarna. Det finns ingenting som antyder att rösen är äldre och de tolkas vara odlingsrösen från historisk- eller modern tid.

Inom område 2 påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Figur 19. Plan över Område 1 med strandlinjen för år 2000 f.Kr. Strandlinjen redigerad efter den höjdkurva som den tolkats följa. Skala 1:4 000 (efter SGU).

UTVÄRDERING AV RESULTATEN I FÖRHÅLLANDE TILL UNDERSÖKNINGSPLANEN

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget och klargöra fornlämningsbilden inom de två utredningsområdena. Objektens antikvariska status skulle fastställas och lämningarna skulle beskrivas samt preliminärt avgränsas inom utredningsområdet.

Vid utredningsgrävningen påträffades två fornlämningar inom Område 1. De registrerades i KMR som boplatzlämning övrigt, L2024:509, och boplatsområde, L2024:511. Boplatsområdet påträffades i den norra utkanten av utredningsområdet och kunde inte avgränsas. Ett av röjningsrösena som ligger inom Område 1 undersöktes och flera schakt grävdes runtom. Rösena tolkades vara odlingsrösen och härröra från historisk- eller modern tid. Inom Område 2 påträffades inga lämningar och ingenting av arkeologiskt intresse framkom.

REFERENSER

- Beckman-Thoor, K. 2018. *Detaljplan vid Brobyholm, Arkeologisk utredning etapp 1 och 2, Räcksta 2:1 m fl, Åkers socken, Strängnäs kommun, Södermanland*. Kraka kulturmiljö rapport 2018:8.
- De kungliga slotten. Gripsholms slott, historik. <https://www.kungligaslotten.se/vara-besoksmal/gripsholms-slott/historik.html> [2024-02-14].
- Ekman, T., Karlenby, L., Ramström, A. & Strengbom, E. 2021. *Atle – gravar och röjningsrösen, L1982:8956, L1980:6700 och L2021:1601, Ånsta 20:223, Almby 11:167, Örebro och Gällersta socknar, Närke*. Arkeologisk förundersökning och undersökning. Arkeologgruppen AB rapport 2021:47.
- Hovanta, E. & Groop, N. 2022. *Åker, arkeologisk utredning steg 1 inför utökning av kraftstation, utbyte av stolpar och nedgrävning av jordlina i Ärja och Biholm, Åker socken i Södermanland 2022*. Stigfinnaren Arkeologi och kulturhistoria AB. Arkeologi och kulturhistoria III.
- Kulturmiljöregistret (KMR). Riksantikvarieämbetet. <https://app.raa.se/open/fornsok/> [2024-02-14].
- Ljung, J.-Å. 2006. *Strandnära verksamheter i Ärja by under medeltid, Svealandsbanan, Södermanland, Åkers socken, Biholm 3:9, Åker-Järsta 10:2, RAÄ 136, RAÄ 269 och RAÄ 270*. Arkeologisk förundersökning och undersökning. UV mitt, rapport 2006:12. Riksantikvarieämbetet avdelningen för arkeologiska undersökningar.
- Sveriges geologiska undersökning (SGU), Strandförskjutningsmodell. <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-strandforskjutningsmodell.html> [2024-02-13].
- Strängnäs kommun 2015. *Historik och utbyggnad – Åker, Kortfattade beskrivning av historik och bebyggelseutveckling, Planeringsunderlag till fördjupning av översiktsplanen för Åker*. Utställningshandling – SBN 20150225.
- Strängnäs kommun 2019. Historiska årtal i Strängnäs kommun. <https://www.strangnas.se/kommun-och-politik/kommunfakta/historiska-artal-i-strangnas-kommun> [2024-02-14].

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Södermanland
Kommun	Strängnäs
Landskap	Södermanland
Socken	Åker
Fastighet	Biholm 3:3 & Stora Sundby 4:3
Fornlämningsnummer	L2022:1938, L2022:1939, L2024:509 & L2024:511
Lämningstyp	Röjningsröse, boplatssområde, boplatslämning
Datering	Förhistorisk tid, historisk tid

Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 2
Länsstyrelsens beslutsdatum	2022-11-17
Länsstyrelsens diarienummer	431-4533-2022
Uppdragsnummer i Fornreg	202201613
Arkeologgruppens projektnummer	P22075

Projektledare	Annica Ramström
Fältpersonal	Sabina Larsson, Rasmus Ohlsson

Undersökningstid	Nov 2023
Undersökt yta	389 m ²
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd påträffades.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

S-nr	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Anläggning
100	26×1,3	0,35	Under 0,3 m matjord framkom steril undergrund av ljusbrun lera. Skärvig sten i matjorden. Mitt i schaktet löper jordlinan, påträffades på 0,6 meters djup.	A104
120	14×1,3	0,35	Under 0,3 m matjord framkom steril undergrund av ljusbrun lera. Enstaka stenar i undergrunden. 3 stenlyft i schaktet.	
147	29×1,3–4,5	0,4–0,5	Under 0,35 m matjord framkom i norr siltig morän och i SV ljusgrå lera. Stenar i sterilen. I NÖ grävdes schaktet in i del av röset A134.	A134
157	13×1,3	0,3	Under 0,3 m matjord framkom i NÖ siltig morän och i SV ljusgrå lera.	
161	14×1,3	0,3	Under 0,3 m matjord framkom undergrund av brun lera.	
215	11×2,6	0,45	Under 0,43 m matjord framkom anläggningar på 0,45 m djup. Undergrund av siltig lera.	A192, A199, A206
229	11×1,3–2,6	0,25	Under 0,25 m matjord framkom stenrik undergrund av siltig lera. Vattenuppträngning vid schaktning. Utökas åt V för att frilägga anläggning.	A236
253	11×1,3–2,6	0,25	Under 0,2 m matjord framkom ljusbeige sandig morän i S och berghäll i N.	
268	22×1,3	0,4	0,2 m tjockt lager ren matjord, inget kol, inget tegel. I botten steril undergrund av brun lera.	
276	20×1,3	0,3	Under 0,2 m matjord framkom undergrund av brun lera.	
280	20×1,3	0,25	Under 0,2 m matjord framkom undergrund av brun lera.	
293	19×1,3	0,25	Under 0,2 m matjord framkom undergrund av brun lera.	
301	19×1,3	0,2	Under 0,2 m matjord framkom undergrund av lera med enstaka större stenar i botten av schaktet.	
321	20×1,3	0,2	Under 0,2 m matjord framkom undergrund av brun siltig lera.	
329	17×1,3	0,25	Under 0,2 m matjord framkom undergrund av brun siltig lera.	

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anr	Typ	Storlek (m)	Beskrivning	Schakt
104	Kokgrop	0,7×0,6	Rund till oval i form. Fortsätter in i schaktkanten i väster. Skärviga stenar om 0,05–0,1 m i ytan.	100
124	Röjningsröse	11 diameter	Uppkastad röjningssten på berghäll. Sentida odlingsröse.	
134	Röjningsröse	11×5	Ovalt/oregelbundet, 0,5 m h. Består av kantig natursten, 0,15-0,7 m st. I SV finns ett markfast(?) block, 1x1 m stort. Mindre stenar ytligt kring blocket, I NO är stenarna glesare och större i storlek, 0,5–0,7 m st. Välvt men oregelbundet. På N och S sidorna om blocket grävdes två stick. Stenarna låg ej fast, matjord mellan stenarna och under de stora blocken. Blocket i mitten var tillmakat och smuligt i botten. Flera av de större stenarna i kanten var spräckta. Inga föremål, inget kol. Tydligt recent.	
192	Härd	04×0,3	Rund till oval. Eldpåverkade stenar i ytan, 0,04–0,1 m st. Fyllning av svart, sotig, grusig lera. Enstaka kolfragment ytligt.	215
199	Härd	0,35×0,33	Rund. Skörbrända stenar i ytan, 0,07–0,1 m st. Fyllning av sotig grusig lerig siit.	215
206	Härd	0,8×0,55	Oval. Kraftigt sotig, inga stenar i ytan. Tydlig kant. Kol i fyllningen.	215
236	Härd	0,6×0,5	Oregelbunden form. Rensades inte fram ordentligt då anläggningen riskerade att förstöras då marken var väldigt blöt och lerig. Sotig svart fyllning och skörbrända stenar.	229

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2024:10

